ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓު

[2023] SC 18

2023/SC-A/15

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު

ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް

ފަނޑިޔާރު މަހާޒު އަލީ ޒާހިރު

ފަނޑިޔާރު ޑރ. އަޒްމިރަލްދާ ޒާހިރު

ފަނޑިޔާރު ހުސްނުއް ސުޢޫދު

ނިމުނު ތާރީޚު

04 ޖުލި 2023

އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާ

2023/HC-B12/2

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް

ޤާނޫނީ ވަކީލު: ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ މާޖިދު

މުޙައްމަދު، ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ އިބްރާހީމް

ނާޝިދު، ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ އަޙްމަދު

ނަޢުފަލް

އިސްތިއުނާފު ޢަރްޟުވާ ފަރާތް

މުޙައްމަދު ޝިފާޒު، ހުވަދޫގެ، ގދ. ތިނަދޫ

ޤާނޫނީ ވަކީލު: ނުޒުހުއްސަލާމް އަބޫބަކުރު،

ލެކްސަވީ ޗެމްބަރސް އެލްއެލްޕީ

ޖިނާއީ – ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުން އިސްލާމް ދީނުން – ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ މަތީ ބަޔަށް - ދަޢުވާ ކުރުމުގައި އިސްލާމް ދީނުން ބޭރުވުން

ޤާނޫނު – ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުން – ދީ ޤާނޫނެއްގައި އެއް ކުރެއް ބަޔާންވެފައިވާ ހުކުމްތަކުގައި ކުރާނެ ގޮތުގެ އުސޫލު

– ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާ

ފިހުރިސްތު

ފަޑިޔާރު މަހާޒު އަލީ ޒާހިރުގެ ރައުޔު 1

ފަސްފަރަތް 1

ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފު ކޮށްފައިވާ ނުކުތާތައް 4

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ރައްދު 4

ޝަރީޢަތުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ކަންކަން 6

ޤާނޫނުއަސާސީއަށް އިސްކަން ދިނުން 7

ދައުވާ ކޮށްފައިވާ ކުށުގެ ތަފްސީލު 8

އިސްކަން ލިބިގެންވާ ޤާނޫނުތަކަށް އިސްކަން ދިނުން 10

ޤާނޫނުއަސާސީގެ މަޤުޞަދު ހާސިލު ކުރާގޮތް 11

އަމަލު ނުކުރެވޭ ޤާނޫނުތަކެއް ވުޖޫދުވެގެންވޭތޯ؟ 14

މުޙައްމަދު ޝިފާޢުގެ މައްސަލައިގައި ބަޔާންކޮށް އަމަލުކުރާކަމަށް ބުނާ ބުނުން 16

މައްސަލަ ނިންމަން ފެންނަ ގޮތް 18

ފަޑިޔާރު ޑރ. އަޒްމިރަލްޑާ ޒާހިރުގެ ރައުޔު 18

ފަޑިޔާރު ހުސްނުއްސުޢޫދުގެ ރައުޔު 19

ހުކުމް 20

بسم الله الرحمن الرحيم

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު

[2023] SC 18

ފަނޑިޔާރު މަހާޒު ޢަލީ ޒާހިރުގެ ރައުޔު (ފަނޑިޔާރު ޑރ. އަޒްމިރާލްދާ ޒާހިރު އަދި ފަނޑިޔާރު ހުސްނުއްސުޢޫދު ތާއީދުކުރައްވާފައި)

ފަސްމަންޒަރު

1. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން (މީގެ ފަހުން ދައުލަތް) މުޙައްމަދު ޝިފާޒު (ދިވެހިރައްޔިތެއްކަން އަންގައިދޭ ކާޑު ނަންބަރު: A035962) ގެ މައްޗަށް ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ[1] 12 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ހަވާލާދީ އެ މާއްދާގެ (ށ) ގެ ދަށުން، މަޤާމުގެ ނުފޫޒު ބޭނުންކޮށްގެން ނާޖާއިޒު ފައިދާއެއް ހޯދައިދިނުމުގެ ކުށުގެ ދައުވާ ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

2. މި ދައުވާ މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ މައްޗަށް އުފުލާފައިވަނީ ވޯލްޑް ޑެސްޓިނޭޝަން ކޮންސްޓްރަކްޝަން ލިމިޓެޑް[2] (ވޯޑްކޯ) ގެ ޑައިރެކްޓަރުންގެ މަޤާމުގައި ހުރެ، 2017 ވަނަ އަހަރު، މަޤާމުގެ ނުފޫޒު ބޭނުންކޮށްގެން މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ މަސައްކަތަށް އޮންނަ ކުންފުނިޔަކުން 350 (ތިންސަތޭކަ ފަންސާސް) ސިލިންޑަރު ގައިރުޤާނޫނީ ގޮތުގައި ބޮޑު ބާޒާރު އަގަށްވުރެ ބޮޑު 402,800/-ރ. (ހަތަރުލައްކަ ދެހާސް އަށްސަތޭކަ) ރުފިޔާއަށް ވިއްކާ، ވިޔަފާރި ފައިދާ ކުރިމަތިކޮށް ދީފައިވާ ކަމުގައި ދައުވާގައި ފާހަގަ ކޮށްފައެވެ.

3. މި މައްސަލައިގެ އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާގައި މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ ފަރާތުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމެއް ހުށަހެޅިއެވެ. އެ ހުށަހެޅުން ހުށަހަޅާފައިވަނީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 117 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުންނެވެ. މި ހުށަހެޅުމުގައި މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ ފަރާތުން ފާހަގަ ކޮށްފައިވާ އެއްކަމަކީ،

---

[1] ޤާނޫނު ނަންބަރު 2/2000

[2] ރަޖިސްޓްރޭޝަން ނަންބަރު C-0048/2009

ޢާންމުގެ މައްޗަށް ދައުލަތުން އުފުލާފައިވާ މި ދައުވާއަކީ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ[3] 18 ވަނަ މާއްދާއާ ބަވާފާދީ، ކޯރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން އުފުލުނު ދައުވާއެއް ނޫންކަމެވެ. އިތުރު ތަފްސީލުގައި މުޙައްމަދު ޝިފާޒު ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުށަކާއި އެކުށަކާ ގުޅުންހުރި އުސޫލާ، އެހެން ޤާނޫނެއްގައި ނުވަތަ ޤާނޫނުގެ ބައެއްގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުށަކާއި ނުވަތަ އެކުށަކާ ގުޅުންހުރި އުސޫލާ އެއްވެސް ފުށުއަރާކަމެއްވާނަމަ، އެ ޙާލަތުގައި އިސްކަން ދޫކޮށްލެވޭނީ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތަށް ކަމުގައި، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަމުގައެވެ. ވީމާއެކު، މިއީ، ކޯރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ މައްޗަށް އުފުލުނު ދައުވާއެއް ނޫންކަމުގައި ވާތީވެ، މި ދައުވާއަކީ ބާޠިލު ދައުވާއެއް ކަމުގައި ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށް މުޙައްމަދު ޝިފާޒު ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި އެދިފައިވެއެވެ.

4. މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާމެދު ދެ ފަރާތުގެ ޖަދަލަށް ފަހު ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ[4] މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ މައްޗަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ދައުވާ މައުޟޫޢީ ގޮތުން ކުރިއަށް ގެންދާން ތަނެއް ނެތްކަމުގައެވެ. މި ފަދައިން ނިންމުމުގައި އަންނަނިވި ކަންކަން އެ ކޯޓުން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

4.1- މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ މައްޗަށް ދައުވާ އުފުލާފައިވަނީ، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތަށް 16 ޖުލައި 2015 ގައި އަމަލު ކުރަން ފެށިފަހުން 2017 ވަނަ އަހަރު ޑިސެމްބަރު މަހުގެ ތާރީޚްގައި ހިންގިކަމަށް ބުނާ އަމަލަކާ ގުޅިގެންކަން.

4.2- ކޯރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 12 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށަކީ، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 513 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ވެސް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށް ކަން.

4.3- މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ މައްޗަށް ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުން ދައުވާ ކުރި ނަމަ، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގައިވާ ކުށުގެ އަދަބުގެ މިންވަރުތަކާއި، އަދަބު ލުއިކޮށް ދިނުމުގެ އުސޫލުތަކުގެ މަންފާ ލިބިދިނުމުގެ

[3] ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014

[4] ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-B1/SHN/(149-2020)/2022/06 (11 ޑިސެމްބަރު 2022) ނިންމުން

ފުރުސަތު އޮތްކަން. އަދި ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ދަޢުވާ ކުރުމުން މިފަދައިން ލުއިދެވޭން ފުރުސަތެއް ނެތްކަން.

5. ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުން ޚުލާސާ އެއްކޮގަން ނިމުމުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ އެ ނިންމުން ޤާނޫނާ ޚިލާފު ކަމުގައި ބުނެ ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އެ ނިންމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފު ކޮށްފައިވެއެވެ.[5] މި އިސްތިއުނާފުގައި ތިން ނުކުތާއެއް ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހައިކޯޓަށް ހުށަހަޅައި ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ. އެ ނުކުތާތަކަކީ ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

5.1- ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ، ޤާނޫނުލްޖިނާޢީގެ 60 ވަނަ މާއްދާއާއި، ޖިނާޢީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި، 120 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުން.

5.2- ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ޤާނޫނުލްޖިނާޢީގެ 18 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ކަމުގައި ބުނެ ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުން.

5.3- ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ 17 ވަނަ މާއްދާ އާއި 20 ވަނަ މާއްދާއާއި، 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާ ޚިލާފު ކަމުގައި ބުނެ ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުން.

6. ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހައިކޯޓުގައި ކުރި އިސްތިއުނާފު ނިމިފައިވަނީ ދައުލަތާ ދެކޮޅަށެވެ. ދެ ފަރާތުގެ ހުށަހެޅުންތަކަށް ތަފްސީލުކޮށް ބަލައި ކުރުމަށްފަހު، ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ބާތިލު ކުރަން ތަނެއް ނެތްކަމުގައެވެ.

7. މިއީ ހައިކޯޓުގެ އެ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ކަމުގައި ބުނެ ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހައިކޯޓުގެ އެ ނިންމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރުމުން ބަލާ މައްސަލައެކެވެ.

[5] ހައިކޯޓުގެ ފައިސަލާ ނަންބަރު 2023/HC-B12/02

ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފު ކޮށްފައިވާ ނުކުތާތައް

8. ހައިކޯޓުގެ ނިންމުން އިސްތިއުނާފު ކުރަމުން ދައުލަތުން ފާހަގަ ކުރި ތިން އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގައި ބުނެފައިވަނީ ހައިކޯޓުގެ ނިންމުން އަންނަނިވި ޤާނޫނީ މާއްދާތަކާ ޚިލާފު ކަމުގައެވެ.

8.1- ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާ

8.2- މަނާކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާ

8.3- ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 70 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ 2 ވަނަ ނަންބަރު.

9. މި ކަންކަން ފާހަގަކުރުމަށްފަހު، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އަންނަނިވި ކަންކަމަށް އެދިފައިވެއެވެ.

9.1- އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ ހައިކޯޓުގެ ނިންމުން ބާތިލުކޮށް ދިނުން.

9.2- ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާން ކޮށްފައިވާ ފަދަ ފުރުޞަތުދޫކުރުމެއް މި މައްސަލައިގައި ވުޖޫދުވެފައި ނުވާކަމަށް ކަނޑައަޅައި ދިނުން.

9.3- ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުން އިސްކަންދޫކޮށްފައިވާކަމަށް ބާރުލާކަމާ ބާރުލުކުރުމުގެ މަނާޢަށް، އެހެން ޤާނޫނުތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށްތައް ބާރުލުން ނުވަތަ ކަމުގައި، އެ ޖަރީމާގައި އެހެން ޤާނޫނުތަކުން ކުށް ބަޔާންކުރާ ނަމަ، އެ ޤާނޫނަކުން ދައުވާކުރުމުގެ ބާރު ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލަށް ލިބިގެންވާކަމަށް ކަނޑައަޅައި ދިނުން.

9.4- މި މައްސަލައަކީ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި މައުޟޫޢީ ގޮތުން ކުރިއަށް ގެންދަންޖެހޭ މައްސަލައެއްކަމުގައި ކަނޑައަޅައި ދިނުން.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ތަޙުލީލު

10. ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ތަޙުލީލުގައި މުރާޖަޢާކުރުމުގައި ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތުން އަންނަނިވި ދެ ނުކުތާ ފާހަގަ ކޮށްފައެވެ.

10.1- ފުރަތަމަ ނުކުތާއަކީ، ދައުލަތުގެ ކުށުފިލުވުމުގެ މުވައްޒަފުން ހިންގާ ކޮރަޕްޝަންގެ ކުށްތަކާ ގުޅިގެން ދައުވާ ކުރަންޖެހޭނީ ޕީނަލް ކޯޑުގެ ދަށުން ކަމަށް ކޮޅުބަކުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުންތަކަކީ، ދައުލަތުން ބަލައިގަންނައިވާ ނިންމުންތަކެއް ކަމުގައިވާއިރު، ދައުލަތުން މި މައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކޮށް ކުރިއަށް ގެންދިއުމަކީ، ޕީނަލް ކޯޑުގެ 220 ވަނަ މާއްދާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ހާލަތްތަކާއި، ހަމަހަމަކަމުގެ އަސާސް މުގުރިގެންދާނެ ގޮތަކަށް އަމަލުކުރާ އަމަލު ކުރުވުމުގެ ކަމުގައި ފާހަގަ ކުރި ނުކުތާއެވެ. މި ނުކުތާ ފާހަގަ ކުރުމުން ކުރިމަތިވާ ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. ޢަބްދުﷲ ސަޢީދު[6] މައްސަލަ އާއި، އެ ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. ފާޠިމަތު ޝަހްމީލާ އަދި އިޝްރާ ބަހާއު[7] މައްސަލައިގައި ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ކުށްތަކާ ދައުވާތަކަކީ، ޕީނަލް ކޯޑުގެ ދަށުން ކުރުވަންޖެހޭ ދައުވާތަކެއް ކަމުގައި ކުރިމަތިވާ ކޯޓުން ނިންމަމުން އެ ދައުވާތަކެއް ބާޠިލު ކުރުމަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުންތަކަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ބަލައިގަންނައިވާކަމާއި، އެ ނިންމުންތަކަކީ ކަނޑައެޅި ނިޔާގެ ބާރު ލިބިފައިވާކަން ފާހަގަ ކޮށްފައިވެއެވެ.

10.2- ދެވަނަ ނުކުތާއަކީ، ހައިކޯޓުގެ ނިންމުން ޕީނަލް ކޯޑުގެ 18 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ނޫންކަމުގައި ބުނެ ފާހަގަ ކުރި ނުކުތާއެވެ. މި ގޮތުން ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 12 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންވެފައިވާ ކުށަކީ، ޕީނަލް ކޯޑުގެ 513 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ވެސް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުށް ކަން ސާފުކޮށް އެނގޭ ކަމުގައްޔާއި، ޕީނަލް ކޯޑުގެ 533 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުން މަސައްކަތްތަކާ މަސައްކަތްކުރުމުގެ ތެރޭގައި ދައުލަތުގެ ކުށުފިލުވުމުގެ މުވައްޒަފުން ހިމެނޭކަން އެ އަކުރުގައިވާ އިބާރާތުން ބެލުމުން އެނގޭކަން ފާހަގަ ކޮށްފައިވެއެވެ.

[6] 100/Cr-C/2017

[7] 553/Cr-C/2018

11. މި ނުކުތާތައް ފާހަގަ ކުރުމަށް ފަހު މުޙައްމަދު ޝިފާޢުގެ ފަރާތުން އުފުލާފައިވަނީ އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ ހައިކޯޓުގެ ނިންމުމަށް ބަދަލު ގެންނަންޖެހޭނެ ތަނެއް ނެތްކަމުގައި ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށާއި، މި ބާވަތުގެ އެހެނިހެން މައްސަލަތަކާ ހިލާފަށް މި މައްސަލަ އަސާސީ ނުދެވިފައިވާ ޝަރީޢަތުގައި މަރުޙަލާތަކުގައި ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއާތު ޤާނޫނުގެ ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފު ކަމެއް ކަމުގައި ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށެވެ.

ޝަރީޢަތުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ކަންކަން

12. މި މައްސަލައިގައި ދެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ކަންކަމަށް ބަލާއިރު، ޝަރީޢަތުގެ ކުރިމަތީގައި ގޮތެއް ނިންމަން އޮތް މައިގަނޑު ކަމަކީ، މި މައްސަލައިގައި ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ 18 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުކަން ނުވަތަ ނޫންކަމާމެދު ގޮތެއް ކަނޑައެޅުމެވެ. މިކަމާމެދު ގޮތެއް ނިންމުމުގައި އެ މާއްދާއަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، މި މައްސަލައިގައި ދައުވާ ކުރުމުގައި ޤާނޫނުއަސާސީގައިވަނީ އިސްކަންދޭންޖެހޭކަން ނުވަތަ ނޫންކަމާމެދު ގޮތެއް ކަނޑައެޅެން ދާނެއެވެ. އަދި ހަމައެއާއެކު ހައިކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ މަދު ބަޔަކު ހުސްދުވު ނުވަތުން ފަދަ ނިންމުމެއްކަން ނުވަތަ ނޫންކަމާއި، އެ ނިންމުމަކީ ޓްރެފިކް ހުއްދަކުރާ މަސްދުކުރުމުގެ ޤާނޫނު[8] ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން އުވާލާފައިނުވާ ނަމަވެސް، އެ ޤާނޫނުގެ ބާބު ކުށެއްކަމަށް ފަދަ ނިންމުމަށް ކަން ނުވަތަ ނޫން ކަމާމެދު ގޮތެއް މި ބައިގެ ތެރެއިން ގޮތެއް ކަނޑައެޅެން ދާނެއެވެ.

13. މި ކަންކަމުގެ އިތުރުން މި މައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކޮށް ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއާތު ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 220 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހަމަހަމަކަމުގެ އުސޫލާ ޚިލާފު ކަމެއްކަމާމެދު މުޙައްމަދު ޝިފާޢުގެ ފަރާތުން ފާހަގަ ކުރި ނުކުތާތަކާމެދު ވެސް މި މައްސަލަ ނިންމުމުގައި ގޮތެއް ކަނޑައަޅަން ޖެހޭނެއެވެ.

[8] ޤާނޫނު ނަންބަރު 2/2000

ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތަށް އިސްލާހު ދިނުން

14. ރާއްޖޭގައި މިހާރު އަމަލު ކުރަމުން އަންނަ ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތަކީ އެތައް ގޮތަކުން ތަފާތު ޤާނޫނެކެވެ. ކުރީގެ ޝަރީޢާ އުޤޫބާ މިންގަނޑުތަކާއި، ކުރީގެ ޖުރުމުތަކާއި، ކުރާއި އަދަދު ބަޔާން ކުރުމުގައި ޤާނޫނުގައިވާ އުސޫލުތަކާއި، އަދަދު ކަނޑައަޅުއްވާ އުސޫލުތައް ފަދަ ކަންކަން އެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުން ޤާނޫނުތަކާ ޚިލާފަށް ވަނީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ތަތުބީޤުކުރުމަށެވެ. މި އިސްލާމީޝަރީޢަތުގެ ތަޢުޒީރު ފަދަ ކުށްވެ އެއް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތަށް، ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގައިވާ އުސޫލުތައް ފުރިހަމައަށް ތަންފީޒު ކުރުމަށްޓަކައި، ކުރީގެ ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތާއި، ކުރާއި އަދަދު ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެހެނިހެން ޤާނޫނުތަކުން ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތަށް ހުރިހާ ކުށްތަކެއް ފުށުނާރާ ގޮތަށް ޑިރެކްޓް އުސޫލުން ހިމެނޭ ކުރިމަތިން އެކުލެވިފައިވާ އިސްލާމީ ޝަރީޢާއެވެ. މިފަދަ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ އުސޫލުން ބައްޓަންކޮށްފައިވާ އެއް މާއްދާއަކީ މި މައްސަލައިގައި ބަހުސްކުރެވޭ ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާއެވެ.

15. ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، އެ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ސާފު އިބާރާތުން، އަދި ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތަށް ޝަރީޢަތް ކުރަން ފެށުމުން ކުރީގެ ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތު އުވުނުކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި އެ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބުނީ އަންނަނިވި އިބާރާތެވެ.

> "މި މާއްދާގެ (ހ) ގައި އުވުނުކަމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ޤާނޫނުގެ ބައިތަކުގެ އިތުރުންވެސް، މި ޤާނޫނަށް އިސްލާހުކުރަން ފަދައިން، މި ޤާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުށަކާއި އެކުށަކާ ގުޅުންހުރި އުސޫލަކާއި، އެހެން ޤާނޫނެއްގައި ނުވަތަ ޤާނޫނުގެ ބައެއްގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުށަކާއި ނުވަތަ އެކުށަކާ ގުޅުންހުރި އުސޫލަކާ އެއްވެސް ފުށުއަރާކަމެއްވާނަމަ، އެ ޚިލާފުވާ ބައިގައި އިސްލާހުކުރެވޭނީ މި ޤާނޫނަށެވެ."

16. އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ ނުކުތާގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، މި މައްސަލައިގައި ހައިކޯޓުގެ ނިންމުން ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ (ށ) އާ ޚިލާފު ކަމުގައެވެ. ދައުލަތުން ދެކެމުން އަންނަނީ މި މައްސަލައިގައި ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާ ތަތުބީޤު ކުރަންޖެހޭ ހާލަތެއް ނުއުފެދޭކަމުގައެވެ. ސަބަބަކީ އެ މާއްދާގައި

ބުނާފަދަ ޤާނޫނީ ފުށުއެރުމެއް މި މައްސަލައިގައި ނުފެނެވެ. ކޯރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނާއި ޤާނޫނުއަސާސީން ކުށް ޙިމާޔަތްކޮށްދީފައި އޮތް ދީ ފަރާތްތަކުގެ މައްސަލަ ކުރުމުގެވެ.

17. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބުނާ ފަދަ، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ޙައްޤާއި އިޚްތިޔާރާ ގުޅުންހުރި އުސޫލަކާއި، އެހެން ޤާނޫނުތަކުގައި ނުވަތަ ޤާނޫނުގެ ބައެއްގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ޙައްޤާއި ނުވަތަ އިޚްތިޔާރާ ގުޅުންހުރި އުސޫލާ ފުށުއަރުވައި އެކަން ނުވަތަ ނޫނީކަން ދެނެގަތުމަށްޓަކައި، މި މައްސަލައިގައި ދަޢުވާކޮށްފައިވާ ކުރުގެ ތަފްސީލަށް ދިޔުން މުހިއްމު ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

<u>ދަޢުވާ ކޮށްފައިވާ ކުށުގެ ތަފްސީލު</u>

18. މި މައްސަލައިގައި މުދައްޢާ ޢަލައިހިގެ މައްޗަށް ދަޢުވާކޮށްފައިވަނީ ކޯރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 12 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ގުޅިގެން އެ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން، މަޤާމުގެ ނުފޫޒު ބޭނުންކޮށްގެން ނާޖާއިޒު ފައިދާއެއް ހޯދައިދިނުމުގެ ކުށުގެ ދަޢުވާއެވެ. މި ޤާނޫނުގެ ކުށް ބަޔާންކުރާ އަކުރުގައި؛ (ހ) ގައި އޮތީ؛

"ސަރުކާރުގެ ނުވަތަ ސަރުކާރު ބައިވެރިވާ ފަރާތެއްގެ މުވައްޒަފަކު، އެހެން ވާނީ އަދާކުރާ އޮފީހަކުން ނުވަތަ ތަނަކުން ކުރަނަގަނޑު ނުވަތަ ކުރަނަގަނޑާ ގުޅޭގޮތުން ނުވަތަ އެ މުވައްޒަފެއްގެ ވާނީ ބޭނުންކޮށްގެން ނުވަތަ އެ މުވައްޒަފެއްގެ މަގާމުގެ ނުފޫޒު ބޭނުންކޮށްގެން ނާޖާއިޒު ފައިދާއެއް ހޯދުމާއި، ހޯދައިދިނުމަކީ، ކުށެކެވެ." މި ފަދައިންނެވެ.

19. މުދައްޢާ ޢަލައިހިގެ ފަރާތުން ޖަވާބުދާރީ ވުމުން މި ކުށަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 513 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންވެފައިވާ ކުށެކެވެ. އެ މާއްދާގައި މި ކުރާ ގޮތް އުސޫލުތަކެއް ބަޔާންވެފައިވާ ކަމުގައެވެ. ކަނޑިޔާން ޢަމަލުން އެނގޭ މައްޗަށް ކޯރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ދަޢުވާ ކުރުމަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ހުރަސް އަޅައެވެ.

20. ކޯރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 12 ވަނަ މާއްދާ އާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 513 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި (ކުށް ބަޔާން ކުރުމުގައި ކަށަވަރުކަމެއް ހުރި ނަމަވެސް) ބަޔާންވެފައިވާ

އެއްކުރެއް ކަމާމެދު ދެ ފަރާތުގެ ދެމެދުގައި ޚިލާފެއް ނެތްކަން މި މައްސަލައިގައި ޝަރީޢަތުގައި ދެ ފަރާތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުން އެނގެއެވެ. ހަމައެކަނި ޚިލާފު އޮތީ، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 513 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި އޮތް "ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފު"ގެ މާނައިގައި ދައުލަތުގެ ކުންފުނިތަކުގެ މުވައްޒަފުން ހިމެނޭކަން ނުވަތަ ނުހިމެނޭކަމާމެދުގައެވެ. މި ޚިލާފުގައި މައްސަލައިގެ ދެ ފަރާތުން ދިން ގޮތް އަރުވަން ބަޔާންކޮށްލީމެވެ. ސުވާލަކީ، ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުން ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގައި މާނަކޮށްފައި އޮތް އުސޫލުގެ ތެރެއަށް ދައުލަތުގެ ކުންފުނިތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ މުވައްޒަފުން ވެސް ހިމެނޭތޯ ނުވަތަ ނޫން ހިމެނޭތޯއެވެ؟ މި ސުވާލުގެ ޖަވާބު ހޯދުމަށް ބަލަންޖެހޭނީ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 533 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފު މާނަކޮށްފައިވާ ގޮތަށެވެ.

21. ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 533 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފު މާނަކޮށްފައިވަނީ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ.[9]

> "ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފު" ކަމަށް ބުނެފައި އޮވެނީ، ދައުލަތް ހިންގުމުގެ ބާރާއި، ޤާނޫނު ހެދުމުގެ ބާރާއި، އަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ ބާރު ލިބިގެންވާ ފަރާތްތަކުގެ ވެރިބަޔަކުންނާއި، މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ ވެރިބަޔަކުންނާއި މުވައްޒަފުން ހިމެނޭ ގޮތަށެވެ. މިގޮތުގައި ފަނޑިޔާރުންނާއި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ މެމްބަރުންނާއި ދައުލަތުގެ މަޤާމުތަކަށް އިންތިޚާބު ކުރުވާ މަޤާމުތަކަށް ކުރިމަތިލައިގެން ހޮވޭ މީހުންވެސް ހިމެނެއެވެ."

22. ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގައިވާ ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުގެ މާނަކުރުމަށް ބަލާއިރު، އެ މާނަކުރުމަކީ ކަނޑައެޅިގެން ވެސް ބަޔަކީ ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުން ނޫންކަމުގައި ބެލެވުމަކީ ހަނިވެފައިވާ މާނަ ކުރުމެއް ނޫނެވެ. އެކަން އެ މާނަކުރުމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ މުވައްޒަފުންގެ ޒިންމާތައް ޖުމުލަކޮށް ބަޔާންކޮށްފައި އޮތުމުންނާއި، އެ އަސްލުގައި ހިމެނޭ ދެ ޖުމްލަ ނިމޭ ތަނުގައި އޮތް "ހިމެނޭ ގޮތަށެވެ." އާއި "މީހުންވެސް ހިމެނެއެވެ."

[9] ޤާނޫނު ނަންބަރު 09/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތު) އަށް ގެނެވުނު 04 ވަނަ އިޞްލާހުގެ ދަށުން (ޤާނޫނު ނަންބަރު 04/2021 ގެ ދަށުން) މި މާއްދާގައިވާ "ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފު"ގެ މާނަވަނީ އިތުރަށް ތަފްޞީލު ކުރެވިފައެވެ.

މި ދެ އިބާރާތުން އެނގެއެވެ. އަދި ޤާނޫނުގައި ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުންގެ މާނަކުރުމުގެ ތެރެއަށް ޤާނޫނުއަސާސީގައި އެކަށައަޅާފައިވާ ދައުލަތުގެ ތިން ބާރާއި، މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ މެމްބަރުންނާއި، މުވައްޒަފުން ހިމެނޭ ގޮތަށް "ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުން" މާނަކޮށްފައި އޮތް އުސޫލުގެ ތެރެއަށް ޤާނޫނުން އުފައްދާ އެކި މުއައްސަސާތަކާއި، ދައުލަތުގެ ކުންފުނިތައް ހިމެނިގެން ދާނެއެވެ. އެހެނީ އެފަދަ ކުންފުނިތަކުގެ މުވައްޒަފުންނަކީ، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ މުޙައްމަދު ޙަލީމް އަދި އަސްޢަދު ޝަރީފް ވ. ޙައުދުގުބު ޢަބްދުﷲ[10] މައްސަލައިގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދަ، "ދައުލަތުގެ އަސާސީ މަސްއޫލިއްޔަތެއް އަދާކުރުމަށް" އުފައްދާފައިވާ[11] ތަންތަނުގެ މުވައްޒަފުންނެވެ.

23. ކަންދިޔުން އުސޫލުން ހައިކޯޓުން ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 533 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުންގެ މާނައިގެ ތެރޭގައި ދައުލަތުގެ ކުންފުނިތަކުގެ މުވައްޒަފުން ނުހިމެނޭ ކަމުގައި ނިންމާފައިވާ ޤާނޫނީ އުސޫލަކާ އެއްގޮތެއް ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

އިސްކަން ލިބިގެންވާ ޤާނޫނުތަކަށް އިސްކަން ދިނުން

24. އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ ނުކުތާ ތަފުސީލު ކުރުމުން ދައުލަތުން ދެއްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުގައި، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝަފީޤު[12] މައްސަލައާ ބަލާލާއިރު، "ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެވަނީ ގޮތުން ވަކި އަމަލުތަކެއް ތަޢާރުފު ކުރުމަށް ހާއްސަ ޖިނާއީ ޤާނޫނެއް ހަމަޖެހިފައިވާ ނަމަ، އަދި އެ ކަންކަމެއް ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގައި ވެސް ބަޔާން ވެގެންވާނަމަ، އެ ހާލަތުގައި އުސޫލުތަކުން ޢަމަލު ކުރަންވާނީ އެ ކަމަކާ ހާއްސަ ޤާނޫނުގެ ދަށުން"[13] ކަމުގައި އެ މައްސަލައިގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާކަން ފާހަގަ ކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި ޤާނޫނުން ދޭ އިޖުރާއާތު ތަކަކީ އެ ނޫން އިތުރު ގޮތެއް ނުނެރެވޭ ކަމަށް ބެލުމެއްގެން ލިބިގެންވާ މުއްދަތު އިޖުރާއާތުތަކުގެ ނިންމަން ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

---

[10] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/SC-C/78,79 ޤަޟިއްޔާ

[11] އެ ޙުކުމް، 47 ވަނަ ޕެރެގްރާފް

[12] [2021] SC 96

[13] އެ ޙުކުމް، 42 ވަނަ ޕެރެގްރާފް

25. ދައުލަތުގެ މި ވާހަކަތަކަށް ބަލާއިރު، ހަވާލާދީފައިވާ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޢަފީފު[14] މައްސަލައިގައި ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ ވަކަކަ ބަޔާންކޮށްފައި އޮވަނީ އެ މާއްދާގެ (ހ) އަށް ހަވާލާދިނުމުގެ ބޭނުމުގައެވެ. އެ އަކުރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ މައްޗަށް އިސްކަން ލިބިގެންވާ ޤާނޫނުތަކުން އިސްތިސްނާކޮށްފައެވެ. އެކަން އިތުރުން ސާފުވެގެން ދަނީ އެ މައްސަލައިގައި ކޯޓުގެ ހުކުމުގައި ޖަވާބު ކުރިން އޮތް މައިގަނޑު ސުވާލުންނެވެ. އެ ސުވާލަކީ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 07 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބަޔާންވެފައިވާ ޖިންސީކުށުގެ ޤާނޫނާއި، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގައި އެއް ކުށެއް ބަޔާންވެފައިވާ ހަމައެކަނި ޢަމަލުތަކުގައި ހިނގަމުން ކަމަށްވާތީއެވެ. މި ސުވާލުގެ ޖަވާބު ތަފްސީލުކޮށް އެ މައްސަލައިގައި ސުޕްރީމް ކޯޓުން ބަޔާން ކޮށްފައިވެއެވެ.

26. މި މައްސަލައަށް ބަލާއިރު، މި މައްސަލައިގައި ފަރާތަށް ދަޢުވާ ކުރެވިފައިވަނީ ހިފެހެއްޓުމާއި، މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނަށް، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ހިމެނިފައިވާ އިސްތިސްނާތަކުގެ ތެރޭގައިވާ ޤާނޫނެއް ނޫނެވެ. ވުމާއެކު، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޢަފީފު[15] މައްސަލައިގެ ނިންމުމަކީ، މި މައްސަލައާ ގުޅުންހުރި ނިންމުމެއް ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.[16]

ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ މަޤްޞަދު ހާސިލު ވުމަށް

27. ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުންގެ ތެރޭގައި ދައުލަތުގެ ކަންތައްތައް ހިންގުމަށް ކަމަކު އަހުރުމެންނަށް ބަދަލުވާ އިތުރު ބާރުތައް ލިބިގެންދާ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ ޙުކުމްތަކުން އެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލު ތަކެއްނެތެވެ. އަދިހެން މި އިސްތިސްނާތައް ކުރަނީ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައިވާ މަނާކުރުމުގެ އުސޫލުތަކާއި، އެ ޤާނޫނުގެ އާންމު މަޤްޞަދުތަކާއެވެ. މިހެން އިސްތިސްނާއަކީ ދެވަނަ ނުކުތާގައި ދައުލަތުން

---

[14] [2021] SC 96

[15] އެބޮތް

[16] މި މައްސަލައިގެ ގުޅުންހުރި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ދެވަނަ މައްސަލައަކީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އިބްރާހީމް ސަޢީދާ ޢަބްދުﷲ ފަޒީލް [2022] SC 34 މައްސަލައެވެ. މި މައްސަލައިގައި ވެސް ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނިންމުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން އިސްތިސްނާ ލިބިގެންވާ؛ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ މައްޗަށް އިސްކަން ލިބިގެންވާ ޤާނޫނަކާ ގުޅިގެންނެވެ. އެއީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 17/2010 (ބިރުދެއްކުމާއި، ނަރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު) އެވެ.

ތަފްސީލުކޮށް ވާހަކަ ދައްކާފައިވާ މާއްދާ ވެސް މެއެވެ. އިސްތިއުނާފީ ދާއިރާ ނުލާތާގައި ދައުލަތުން ފާހަގަ ކޮށްފައިވަނީ، ހައިކޯޓުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ 18 ވަނަ މާއްދާ މުސްކަށްފައިވާ އެ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދުތައް ހާސިލުވާނެ ގޮތަކަށް ނޫންކަމުގައެވެ. އެހެން އިޤްތިޞާދީ ބާރު ނަމަ، މުނަކުރުމުގެ ހަމައަށް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ[17] 17 ވަނަ މާއްދާގައި[18] ޤާނޫނު މުނަކުރުމުގައި ޤާނޫނެއް އުނިއިތުރުގެނައުމަށް ދަތި ބަދަލެއް ނުވަތަ އެ ޤާނޫނުން ހާސިލުކުރަން ބޭނުންވާ އަމާޒެއް ހާސިލުވާން ގޮތަކަށް ޤާނޫނު މުނަކުރުމަށް ދިފާއުވާ އިދާރާތަކަށް ހިމާޔަތް ކަމުގައެވެ.

28. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 18 ވަނަ މާއްދާގައި، ޤާނޫނުއަސާސީގައި އިސްކަން ދިނުމުގެ އުސޫލު ބަޔާންކުރުމުގައި އިދާރާތަކު ދިފާއުވަނީ ދެ ކަމަކަށް ސަމާލު ވުމަށެވެ. އެއްކަމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުރެއް އެހެން ޤާނޫނެއްގައި އޮތުމާ ޚިލާފުވެ. ދެވަނަ ކަމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ކުރަކާ ގުޅޭގޮތުން އުސޫލެއް އެހެން ޤާނޫނެއްގައި އޮތް ނޫނީ ޚިލާފުވެ. އަދި މިފަދައިން ބަލާބެލުމުގައި ކުރެއް ނުވަތަ ކުރަކާ ގުޅޭގޮތުން އުސޫލަކާ އެއްވެސް ފުރައްސާރައެއް ނެތަ، އެ ހިސާބުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ އިސްކަން ދޭންޖެހުން ކަމުގައި މި މާއްދާގައި ބަޔާންވެފައެވެ.

29. ކުރިން ވެސް އިޝާރާތްކުރި ފަދައިން މި މައްސަލައިގައި ބަހުސްކުރެވޭ ދެ ޤާނޫނުގައި ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެއްކުރެއް ކަމާމެދު ހިމާޔަތް ނުކުރެވެ. ހިމާޔަތް ދޭތި ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުންގެ މުސާރައިގެ ތެރެއަށް ދައުލަތުގެ ކުންފުނިތަކުގެ މުވައްޒަފުން ވަނުނުވާ ކަމާމެދު ދަލީލެވެ.

30. ޤާނޫނުއަސާސީގެ މުނަކުރުމުގެ އުސޫލުތައް ބަޔާންވެފައިވާ އެ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ޤާނޫނުއަސާސީގެ މާއްދާއެއްގެ "އިޤްތިޞާދީކުން އެއް މުނައަޅުވުރު ޑިނަ މުނަ ދެހަވާގޮތަށް މުނަކުރުވާނަމަ، އެ މާއްދާ މުނަކުރެވޭނީ، މި މާއްދާގައި ބައާންކުރެވިދާނީ އާންމު މަޤްޞަދެއް ހާސިލުވާން

---

[17] ޤާނޫނު ނަމްބަރު 2011/04

[18] މި މާއްދާގައި އޮތީ، " ޤާނޫނެއް މުނަކުރުމުގައި، އެ ޤާނޫނެއް އުނިއިތުރު ދަތި ބަދަލަށް، ނުވަތަ އެ ޤާނޫނުން ހާސިލުކުރަން ބޭނުންވާ އަމާޒެއް ހާސިލުވާނެގޮތަށް ޤާނޫނު މުނަކުރުމަށް އިސްކަންދޭންވާނެއެވެ. އަދި އެ ޤާނޫނުގެ ދަތި ބަދަލަށް ހާސިލުވާނެގޮތަކަށް އެ ޤާނޫނު މުނަކުރެވޭން ނުވާނެއެވެ." މި ފަދައިންނެވެ.

ގޮތުގެމަތީންނާއި، މާނަކުރަންޖެހޭ މާއްދާގައި ހިމެނިގެންވާ ޚާއްޞަ މަޤްޞަދުތަކެއް ޙާޞިލުވާން ގޮތުގެމަތީން" ކަމުގައި ބައްލަވައިފައެވެ.

31. ބަހުސްގެ ބޭނުމަށްޓަކައި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 11 ވަނަ މާއްދާއާއި، 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި 533 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުންގެ މާނައިގެ ތެރެއަށް ދައުލަތުގެ ކުންފުނިތަކުގެ މުވައްޒަފުން ނުހިމެނޭނެ ކަމުގައި ބަލާ ނަމަ، ނުކުންނާނެ ނަތީޖާއަކީ، ދައުލަތުގެ ވިޔަފާރި، މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ މެމްބަރުންނާއި މުވައްޒަފުން މަޤާމުގެ ނުފޫޒު ބޭނުންކޮށްގެން ނާޖާއިޒު ފައިދާއެއް ހޯދައިދިނުމަކީ، ނުވަތަ އެހެން މީހަކަށް ހޯދައިދިނީ ނަމަ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން ދަޢުވާ އުފުލުމެވެ. އަދި އެކަމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން ކުރާގުޅިގެން ނެގިދާނެ ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ދިފާޢުތަކާއި، ކުރަން އަދަބު ކަނޑައެޅުމުގައި އަދަބު ލިބޭ ކުރުމަށް ޖެހޭފަދައި ހުރި އުސޫލުތަކުގެ ބަދަލުން ހިފުމުގެ ފުރުޞަތު ތަނަވަސް ވެގެން ދިއުމެވެ. އަދި މިފަދަ މަންޒަރުތަކުގެ ތެރެއިން ކުރާ އުޖޫރައަށް ލިބޭ ރާއްޖޭގައި އަސާސީ މިންގަނޑެއްގެ އެ އަދަދު ގޮތުގައިވެގެން ދިއުމުގެ ފުރުޞަތު ވެސް ހުއްޓިގެން ދިއުމެވެ. ނަމަވެސް ދައުލަތުގެ ކުންފުނިތަކުގެ މުވައްޒަފު މަސްރޫފާ ނުބައި ބޭނުންކުރުމުން ނާޖާއިޒު ފައިދާއެއް ހޯދައިދިނުމަކީ، ނުވަތަ އެހެން މީހަކަށް ހޯދައިދިނީ ނަމަ، އެ ފަދަ މުވައްޒަފަކަށް ކޯޓުގެ ބާރު ދިގުދެމިގެންވާ މަސްޢޫލިއްޔަތުގެ ޤާނޫނީ ތަރުތީބު މި ފަދަ ދިފާޢުތަކާއި އަދަބެއް ދެވި ލިބުމުގެ އުސޫލުތަކާއެކު މަސްދަރު ލިބިގެން ދިއުމުގެ ފުރުޞަތު ނުލިބިގެން ނުދާނެއެވެ. ނަތީޖާއަކަށް ވެގެންނާހި، ދައުލަތުގެ މީން ބާރާއި، މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ މިހުން ހިނާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ނުފޫޒު ބޭނުންކުރުމުގެ ނާޖާއިޒު ފައިދާ ހޯދައިދިނުމުގެ ކުރިއާ، ދައުލަތުގެ ކުންފުނިތަކުގެ މުވައްޒަފުންނަށް އެ ފަދަ ކުރުމަކާ ދެކޮށް ބޭރު އަދަބެއް ލިބިގެން ދިއުމެވެ.

32. ވީމާއެ، މި ޤާނޫނެއްގައި އެއް ކުރެއް ބައްލަވައިފައި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 533 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބައްލަވައިފައި ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފުންގެ މާނައިގެ ތެރެއަށް ދައުލަތުގެ ކުންފުނިތަކުގެ މުވައްޒަފުން ހިމެނިގެން ގޮސްދާ ކަމުގެ ނިޝާނާ އެކަހެރިކޮށް ތަރަފުތަކުގެ މިންވަރެއްގެ އުޞޫލެއް

ކަނޑައެޅުމުގެ ފުރުސަތު މި ކޯޓަށް ދެވިގެން ލިބިގެން ނުދާނެއެވެ.[19] އަދި އެއްކޮޅަކަށް އެއް އަދަބެއް ދިނުމަކީ މުޖުތަމަޢު ޤަބޫލުކުރާ އާންމު ހަމަތަކަށް އެ ގޮތުގެ މަގުން ދުރުހެލިގެން ނުދާނެއެވެ.[20] މި އިސްތިސްނާތަކީ، ކުށުގެ ބުރަދަނުގެ ނިސްބަތާ އެކަށީގެންވާ މިންވަރެއްގެ އަދަބު ކަނޑައެޅުމާއި، މުޖުތަމަޢު ޤަބޫލުކުރާ ސުލޫކީ ޚިދުމަތެއް ކުށްވެރިޔާ، ޤާނޫނުތަކުގައިވާ ހުކުމްތަކާ ތަޢުލީމީ ފުރުޞަތު އެކަށައަޅާފައިވާ މަޤްބޫލު ބޮޑުކަމަކީ ހިފުން ކަންކަމެވެ.

33. ކަނޑައެޅުން އަޞްލުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ އިސްލާމް ދީނުގެ އުސޫލު މި މުޢާމަލާތަށް ތަޢާރުފުކުރެވޭ ކަންކަމާއި ހަމަޖެހިފައިވާ ނިޒާމުތަކާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ އުސޫލުތަކާ މަޤްބޫލު ޤާނޫނީ ގޮތުން ނުކުރެވޭ ނުވަތަ އެ ޤާނޫނުތަކުން ބާތިލުވާ ޤާނޫނީ އަމަލުތަކާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ ހަމަތަކާ ނިސްބަތްވާ ކަންތައްތަކެއް ނުހިމެނެއެވެ.

ޢަމަލު ނުކުރެވޭ ޤާނޫނުތަކެއް ވުޖޫދުވެފައިވާތޯ؟

34. އިސްލާމްދީނާ ޚިލާފަށް ނުކުރާގޮތަށް ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ބަޔާނުކޮށްދީ، ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަސައްކަތުގެ ޤާނޫނަކީ މި މައްސަލައިގެ ހާދިސާ ހިނގައިދިޔަ ޤާނޫނީ ބާރު ލިބިގެންވާ އަމަލު ކުރެވުން އަނެއް ޤާނޫނު ކަމުގައެވެ. ކަނޑައެޅުން އުސޫލުން، އިސްލާމްދީނާ މި ކުރާ ހައިކޯޓުގެ ނިންމުމުގެ ނަތީޖާއަކީ، ކޮރަޕްޝަން ހުއްޓުވުމާއި މަސައްކަތުގެ ޤާނޫނާ ބާރު ނެތް ޤާނޫނަކަށް ވެގެން ދިޔުމެވެ. ޤާނޫނު ހެދުމާއި، ޤާނޫނުތަކަށް ބަދަލު ގެނައުމާއި، ބާތިލު ކުރުމުގެ ބާރަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 70 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) 02 ވަނަ ނަންބަރުން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ލިބިދީފައިވާ ބާރެއްކަން އެނގޭއިރު، ހައިކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ އެ މާއްދާއާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމުގައި ދެކޭކަން ބެލެވެއެވެ. އަދި ހައިކޯޓަކަށް ޤާނޫނެއް ނުވަތަ ޤާނޫނުތަކުން ބައެއް ބާތިލު ކުރުމުގެ ބާރު ލިބިދީފައިވާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން އެ ބާރު ލިބިދޭ މިންވަރަކަށް ކަމުގައި ދެކޭކަން ފާހަގަ ކުރަމެވެ.

---

[19] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ 01 ވަނަ ނަންބަރު

[20] އެބުމާ. (ށ) ގެ 01 ވަނަ ނަންބަރު

35. އިސްތިއުނާފީ ތިންވަނަ ނުކުތާގެ ޖަވާބުގައި މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅައިވަނީ، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތަށް އިސްކަން ދިނުމުގެ އުސޫލަކީ އެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންވެފައިވާ އުސޫލެއް ކަމުގައެވެ. މި ހާލަތުގައި ޤާނޫނަށް އިސްކަންދޭނީ ދިނުމުގައި، ބައެއް ޤާނޫނުތަކަށް އެ އިސްކަންދޭ މިންވަރަށް ބަދަލު ނުކުރުމަކީ، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތު އެކަށައެޅުމުގައި ތަޞައްވުރުކޮށްފައިވާ ކަމެއްކަން ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާ އެކުގައި ކިޔުމުން ދޭހަވާކަމުގައެވެ.

36. ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގައި ބަޔާންވެފައިވާ މަޤްޞަދުތަކާއި، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] މުޙައްމަދު ޝިފާޒުގެ ފަރާތުން މި ނުކުތާއާ ގުޅިގެން ދައްކަވާފައިވާ ވާހަކަތަކަށް ޤާނޫނީ [illegible] [illegible]. އެހެނީ، މި ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތެއް އޮތެވެ. އަދި ޖިނާއީ ޢަދުލުގެ ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި ކުށާއި އަދަބު އެކި ގޮތްގޮތަށް [illegible] ޤާނޫނުތަކަށް އަދި [illegible] [illegible]. [illegible]، ނުވަތަ [illegible] [illegible] އެކި ގޮތް ގޮތަށް ތަޢުރީފުކުރެވިފައިވެއެވެ. ކަންމިހެން އޮތަސް މި ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ ދަށުންނެވެ. [illegible] ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގައި [illegible] [illegible] [illegible]. ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތަށް [illegible] ކުރުމުގެ ކުރިން ހިނގައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގައި [illegible] ކުރިން ކުރުމުގެ [illegible] އަދަދު [illegible] [illegible]، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގައިވާ ކުށަކާއި، ނުވަތަ ކުށަކާ ގުޅުންހުރި އުސޫލާ އެހެން ޤާނޫނަކާ ފުށުއަރަނަމަ، ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތަށް އިސްކަން ދޭންޖެހެނީ ކަމުގައި ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މިއީ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތަށް ފުރިހަމައަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

37. މި އުސޫލުތަކުން ބަދަލުކުރުމުގެ ކުރީގައި ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތަށް އިސްކަން ދިނުމުގެ ސަބަބަކަށް، އިސްކަން ނުދޭ ޤާނޫނުތަކެއް ހުންނާނެއެވެ. އެއީ [illegible] ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތު ދަށުން ކަމެކެވެ. އެހެނަސް ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި [illegible] ދީފައިވެއެވެ. އެއީ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތާ ތަޢާރުޟުވާ ޤާނޫނުތަކާއި، ތަޢާރުޟުވާ ޤާނޫނުތަކުގެ ބައިތަކުގެ [illegible] [illegible] ނުވާ [illegible] ޤާނޫނުތަކާއި، ޤާނޫނުތަކުގެ ބައިތައް [illegible] ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން އެކަށައަޅައިގެން [illegible] [illegible]

ހުރުމަށް ދިޔުމެވެ. މި އިސްތިސްނާކުރި 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި އެ ފަދައިން ހައްޤު ހުރުމަށް މުއްދަތެއް ދީފައި އޮތްނަމަވެސް، އެއީ އެ މުއްދަތު ހަމަވުމުން ނުކުރެވޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ ޤާނޫނުއަސާސީ އިން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ޤާނޫނު ހެދުމަށް ލިބިދީފައިވާ ބާރަކީ އެއަށްވުރެ ތަނަވަސް، ފުޅާ ބާރަކަށެވެ.

38. ކޮންމެހެން އަޙްމަދުން، ޤާނޫނުލްޖިނާއީގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ ޤާނޫނުލްޖިނާއީބާވަތް އިސްކަންދިނުމުގެ އުސޫލު މި މައްސަލައިގައި ނަގަހައްޓައި ނިންމާފައިވާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 70 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ 02 ވަނަ ނަންބަރާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

މުރުތައްދު ޝަޚްޞުގެ މައްސަލައިގައި ތަޢާރުޟުވާ އަމަލުކުރާގޮތުން ބުނާ ބުނުން

39. ދައުލަތުން ހުށަހަޅައިވާ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ޖަވާބުގައި މުރުތައްދު ޝަޚްޞުގެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ތެރޭގައި މުރުތައްދު ޝަޚްޞުގެ މައްސަލައާ އެއްގޮތް މައްސަލަތަކެއްގައި (ކުރިމަތިލާ ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. ޢަބްދުﷲ ސަޢީދު[21] މައްސަލަ އާއި، އެ ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. ފާތިމަތު ޝަމްލީނާ އަލީ އިބްރު ބަހާއް[22] މައްސަލަ) ދަޢުވާކުރައްވާ ޤާނޫނުލްޖިނާއީގެ ދަށުން ކަމުގައި ކުރިމަތިލާ ކޯޓުން ކަނޑައަޅައި، އެ ދައުވާތައް ބާތިލުކުރުމުން އެއިން އެއްވެސް ނިންމުމެއް ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފުކޮށްފައި ނުވާކަން ފާހަގަކޮށްފައެވެ. ދައުލަތުން އެ ނިންމުންތަކެއް އިސްތިއުނާފުކޮށްފައި ނުވުމުން އެ ނިންމުންތަކެއް ދައުލަތުން ބަލައިގެންފައިވާ ކަމުގައިވާއި، ނަމަވެސް މުރުތައްދު ޝަޚްޞުގެ މައްސަލަ، އެ ނިންމުންތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ދައުލަތުން އަނބުރާ ގެންގޮސްފައިނުވުމުގެ އިތުރުން މުރުތައްދު ޝަޚްޞުގެ މައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކުރުމުން އަންނަ އަސަރު ޤާނޫނުއަސާސީގެ 220 ވަނަ މާއްދާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ހަމަހަމަކަމުގެ އަސާސްތަކާ ޚިލާފުން ދައުލަތުން އަމަލުކުރަމުން އަންނަ އައުމެއް ކަމުގައި މުރުތައްދު ޝަޚްޞުގެ ފަރާތުން ފާހަގަ ކުރެއެވެ. އަދި

[21] 100/Cr-C/2017

[22] 553/Cr-C/2018

މުޖައްރަދު ޝާހިދުގެ މައްސަލައިގައި ދައުލަތުން ހަމަޖެއްސުއްވި މި ބަޔާންކުރި ހަމަހަމަކަމުގެ އުސޫލާ ހިލާފަށް ކަމުގައި ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް މުޖައްރަދު ޝާހިދުގެ ހާލަތުން އެދިފައިވެއެވެ.

40. މި ނުކުތާގެ ޖަވާބުގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ، މުޖައްރަދު ޝާހިދުގެ ފަރާތުން ފާހަގަ ކޮށްފައިވާ ކުރިމަތިލި ކޯޓުގެ ނިންމުންތަކަށް ދައުލަތުން އިސްތިއުނާފު ކޮށްފައިނުވަނީ، އެ ނިންމުންތަކަށް އިސްތިއުނާފު ކުރިއަށް ގެންދާ މިންވަރަށް ދަށު މަރުޙަލާގައި ޤާނޫނީ ނުކުތާތަކުގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ބަހުސްކޮށް ފާހަގަ ކުރައްވާފައި ނުވާކަމުގައެވެ.

41. ޖިނާއީ މައްސަލަތަކުގައި އުފުލާފައިވާ ދައުވާތައް އަނބުރާ ގެނައުމާއި، ޖިނާއީ މައްސަލަތަކުގައި ކޯޓުތަކުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް އިސްތިއުނާފު ކުރުމަކީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ލިބިފައިވާ އިޚްތިޔާރެއްކަމެވެ.[23] މި އިޚްތިޔާރުގެ ބޭނުން ހިފާފައިވަނީ ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ހިލާފަށް ކަމުގައި ބުނާނަމަ، އެ ފަދައިން ބުނާ ފަރާތަކުން އެކަން ސާބިތު ކޮށްދޭންޖެހޭނެ ކަމުގައި ދެކެމެވެ. މި މައްސަލައަށް ބަލާއިރު، މުޖައްރަދު ޝާހިދުގެ ފަރާތުން ކުރިމަތިލި ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. ޢަބްދުﷲ ސަޢީދު[24] މައްސަލައާއި، އެ ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. ފާތިމަތު ޝަރުފާ އަދި އިތުރު ބައެއް[25] މައްސަލައާ ބަޔާނާއި ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި މި ދެ މައްސަލައިގެ ތެރެއިން ފާތިމަތު ޝަރުފާ މައްސަލައިގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން "ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން" ހުށަހަޅައިފައެވެ. ޢަބްދުﷲ ސަޢީދުގެ މައްސަލައިގައި މިފަދަ ނިންމުމެއް ހުށަހަޅާފައިނުވެއެވެ. އަދި މިއިން އެއްވެސް ނިންމުމަކާ ގުޅިގެން ދަށު މަރުޙަލާގައި ދެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުންތަކުގެ ތަފްސީލުތަކެއް މުޖައްރަދު ޝާހިދުގެ ފަރާތުން ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައި ނުވެއެވެ.

[23] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 223 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ވ)

[24] 100/Cr-C/2017

[25] 553/Cr-C/2018

42. ކަންމިހުރިހެން އޮތުމުން މުޙައްމަދު ޝަފީޤުގެ މައްސަލައިގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 220 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް ކަމުގައި ކަނޑައެޅޭނެ ތަނެއް މި މައްސަލައިގައި އޮތްކަމުގައި އަޅުގަނޑު ނުދެކެމެވެ.

މައްސަލަ ނިންމަން ފެންނަ ގޮތް

43. މި މައްސަލައިގައި ތަފްސީލުކޮށް އަޅުގަނޑު މި ބަޔާންކުރި ކަންކަމުގެ އަލީގައި، ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތަށް އިސްކަން ދިނުމުގެ އުސޫލު މި މައްސަލައަށް ތަޠުބީޤުވާން ކަމުގައި ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަށް ތާއީދުކޮށް މައްސަލަ ނިންމުމަށް އަޅުގަނޑަށް ފެނެއެވެ. އަދި ހައިކޯޓުގެ އެ ނިންމުމަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 70 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ 02 ވަނަ ނަންބަރާއި، 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފަށް އެ ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ނޫންކަމުގައި ކަނޑައަޅަން ވެސް އަޅުގަނޑަށް ފެނެއެވެ.

44. އެހެން ނަމަވެސް، ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 533 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ "ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފު" ގެ މާނައިގެ ތެރޭގައި ދައުލަތުގެ ކޮންޓްރެކްޓުގެ މުވައްޒަފުން ނުހިމެނޭ ކަމުގައި ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ކަމުގައިނުވާތީ، އެ ނިންމުމުން ބާތިލު ކުރަންޖެހޭ ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

45. އަދި މި މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅިފައިވާ ކަންކަމަށް ބަލައި، މި މައްސަލައިގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ހުށަހަޅާފައިވާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 220 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ހަމަހަމަ ކަމުގެ އުސޫލާ ޚިލާފަށް ކަމުގައި ކަނޑައަޅަން ތަނެއް ނެތްކަމުގައި ނިންމަން ވެސް އަޅުގަނޑަށް ފެނެއެވެ.

46. މި ކަންކަމުގެ އިތުރުން، ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ ދަށުން މި މައްސަލައިގައި އަލުން ދައުވާކުރުމަށް ހުރަހެއް ނެތްކަމުގައި ކަނޑައަޅަން ވެސް އަޅުގަނޑަށް ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޢ.ރ. އަޒްމިރާލްޑާ ޒާހިރުގެ ޚިޔާލު

47. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު މަހާޒް ޢަލީ ޒާހިރުގެ ޚިޔާލާ އަޅުގަނޑު އެއްބަސްވަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޙުސްނުއްސުޢޫދުގެ ރައުޔު

48. ގާނޫނުގެ ފުރިހަމަ ނުގެނެސްދިޔުމަކީ ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކުގެ ހިޔާ މައްޗަށް ގާނޫނު އަސާސީ ލާޒިމުކުރާ ކަމެކެވެ. ގާނޫނުގެ ފުރިހަމަވުމުގެ އުސޫލު އަސާސީ އެއް އުސޫލުކަމަށް ރައްޔިތުން އަށް މައްޗަށް އަމަލުކުރަންޖެހޭ ގާނޫނުތައް ފަސޭހައިން އެނގެންހުރުން މުހިއްމުކަން ހުރުމެވެ. ރައްޔިތުންގެ އަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން ކުރަހަންވީ ކޮން އަމަލެއް ކަމާއި އެ ކުރުމުން ކޮންވިސްނަމަ އެއިން ނިކުންނާނެ ނަތީޖާ ނުވަތަ އަދަބަކީ ކޮބައިކަން ދެނެގަތުމަށް އެނގުމަކީ ރައްޔިތުންގެ ހައްގެއްކަމެވެ.

49. މަޖިލީހަށް މި ބައްޓަންކުރި ސަރަޙައްދަށް އެގޮތުން ހުރުމުން އެއް އަމަލެއް ތަޢާރަފުކުރުމަށް، އަދި އަދަބު ކަނޑައަޅުއްވަން އެއް ގާނޫނަށްވުރެ ދިނާ ގާނޫނު ހަމަޖެހިފައި ހުރުމާއި، އަދި އެއް ކުރަކަން ދާ އަދަބެއް ދާ ގާނޫނުތަކުން ކަނޑައަޅާފައި އޮތުމަކީ ގާނޫނު އަސާސީގެ އެއް އުސޫލުތަކުން ދިނަ އުސޫލާ ތަޢާރަޒު ވުމުގެ ޖުމުލަ އެންމެން ކަމެކެވެ. އަދި ފުރިހަމަ ހިނގާ ފަރާތައި، ފުލުހުންނާއި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ބާރު ނަހަމަގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަށް ސަރަޙައްދު ދޭ ހުޅުވިފައި އޮތުމުގެ އިސްރާފް، ރައްޔިތުންގެ ހިތްގައި ގާނޫނީ ނިޒާމުގެ މައްސަލައި، ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާއި އެންމެންނަށް އިތުބާރު ދަނެނީކަން އެކަމުގެ ސަރަޙައްދު ގެއްލުންތެރިވެ، ޤާނޫނު އުސޫލުތަކުގައި ތަޢާރަފުކުރުމަގައި އޮތް ކުރަން އެހެން ގާނޫނުތަކުން ތަޢާރުފުކޮށް، ތަފާތު އަދަބުއް އެއް އަމަލަކުގެ މުއައްސަސާ ކުރުއަރާއިލާ ނަމަ، އެފަދަ ގާނޫނުތައް އުވާލައި އެއްގަމު ހުރި ގާނޫނުތައް އެއް ހަމަކުރުމަން ފިޔަވަ އަޅާނަ ފުރަތަމަ އެޅުމަނ ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާ އަމަލު ކުރަންޖެހޭ ކަމަށް ދެކެމެވެ.

50. މިހެން މި ބައްޓަންކުރި ސަރަހައްދު އެއް ކުރުމް އެއް ގާނޫނަށްވުރެ ދިނަ ގާނޫނުން ތަޢާރުފުކޮށް އަދަބު ކަނޑައެޅިފައިވަނަ، ގާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ ފަރާތްތަކުގެ ޝަރީޢަތްތަކުގެ ފަރާތްތަކާއި، އަދި މިހެނިހެން ކަމެއްގެ ކުރިއަށް، އެ ގާނޫނުތަކުން ތަބާވާންޖެހޭ ރައްޔިތުންނަށް ޢަމަލުކުރުން އަސާނަ މިގޮ ތެރެއިން ތަބާވާންޖެހޭ ގާނޫނަކީ ކޮބައިކަމާއި ތަންފީޛުކުރަންޖެހޭ ގާނޫނަކީ ކޮބައިކަން ދެނެގަތުމަށް ފަސޭހަކަމަކަން ނެތޭނެއެވެ.

51. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު މަޖީދު އަލީ ޖާހިދުގެ ރައުޔާ އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަމެވެ.

ޙުކުމް

ދެންފަހެ، އިސްވެ ބަޔާންކުރި ކަންކަން އެ ގޮތުގެ މަތިން ހުރުމުން،

1- ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ 533 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ "ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފު" ގެ މާނައިގެ ތެރޭގައި ދައުލަތުގެ ކުންފުނިތަކުގެ މުވައްޒަފުން ނުހިމެނޭ ކަމުގައި ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023/HC-B12/2 ޤަޟިއްޔާއިން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ކަމުގައިނުވާތީ، އެ ޤަޟިއްޔާގެ އެ ބައި ބާތިލު ކުރަންޖެހޭ ކަމުގައި މި މައްސަލަ ބެލި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ކަނޑައަޅަމެވެ.

2- އަދި އެ ނޫން ބައިތަކުގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ހުށަހަޅާފައިވާ ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ބަލައި، އެ ޤަޟިއްޔާގައި ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުންތައް ބާތިލު ކުރަންޖެހޭ ތަނެއް ނެތް ކަމުގައި މި މައްސަލަ ބެލި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ކަނޑައަޅަމެވެ.

3- އަދި މި މައްސަލައިގައި ޤާނޫނުލްއުޤޫބާތުގެ ދަށުން އަލުން ދަޢުވާ ކުރުމަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހަށް ހުރަހެއް ނެތްކަމުގައި މި މައްސަލަ ބެލި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ކަނޑައަޅަމެވެ.

މި ޤަޟިއްޔާ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ހުސްނުއްސުޢޫދު | މަޙާޒް ޢަލީ ޒާހިރު | އަޒްމިރަލްދާ ޒާހިރު

(ރިޔާސަތު)